

HEEM-
NIEUWS

Heemkundekring Bergeijk

de Keersopper

nr 21

In dit nummer:

Het kerkhof van Bergeijk 't Hof vernieuwd.

*Wim van Dooremolen,
Hans Verdonk, Jaap Bussing* p 2

De School, die op het kerkhof stond.

Wim van Dooremolen p 18

Boterkarn

Pierre Verhoeven p 21

De 'Mien Ruys tuin' achter het Teutenhuis.
Inzet het vroegere weilje van 'Toon van Karel Lamm'

Heemkundekring Bergeijk

Secretariaat: Eijkereind 9, 5571 EA Bergeijk

Tel. 0497 – 57 57 07

E-mail: heemkundekringbergeijk@gmail.com

Rabo Bank Bergeijk Rekening nr 10.13.73.627

DE KEERSOPPER

NR 21

juni 2011

HEEMKUNDEKRING BERGEIJK

Hallo, heemkundevrienden,

Zijn er al weer drie maanden om, sinds de laatste Keersopper ? De tijd gaat snel, vooral met dat goede voorjaarsweer dat we hadden.

Maar hier in Bergeijk ook door de afleiding die heemkundeleden ervaren hebben bij het opnieuw inrichten van het centrum. Dat centrum, met marktplein 't Hof, krijgt een heel nieuw gezicht. Heemkundeleden deden mee in discussies over de doelstellingen en mogelijkheden voor Markt en aansluitende wegen. Ook over de kerk en zijn kerkhof. Het eerste verhaal in deze Keersopper 21 vertelt u meer daar over. En over dat marktplein vertellen we de volgende keer meer. Zeker ook over het archeologisch onderzoek rond de kerk, waar leden regelmatig poolshoogte kwamen nemen.

Maar er was nog een interessante vernieuwing. Achter het bezoekerscentrum Teutenhuis, waar VVV, het Eichamuseum en de Heemkundekring zitten, daar achter is het weiland van de boer Toon Verhagen omgetoverd in een heuse 'Mien Ruys tuin', naar ontwerp van dat architectenbureau. In die tuin staan beelden van de Bergeijkse kunstenaar Harrie Verhoeven. De foto hiernaast geeft 'n indruk hoe het in zijn nog onvolgroeide fase is.

p.s. Hebt u al de tentoonstelling in de RABO-bank-Magneestr. bekeken? 'Honderd jaar Bank in Bergeijk': loop gerust eens binnen ! Leuk voor de makers Frans Hoeks, Jacques Mandigers,

Wim van Dooremolen.

Redactieleden:

Wim van Dooremolen

Ad Tilborghs

Martien Veekens

e-mail doorem@planet.nl

Daniel Vangheluwe

Wil van Ham

Het kerkhof van Bergeijk 't Hof vernieuwd.

In Bergeijk is op 5 juni 2011 het oude kerkhof op 't Hof in gebruik genomen als "*rustpunt in het centrum*", zoals de betrokken commissie het noemt. Dit in samenhang met het herinrichten van het centrum van Bergeijk, waarbij de kerk met zijn omgeving als beeldbepalend voor de markt wordt gezien.

Wat is daar op 't Hof gerealiseerd?

Laten we eerst eens kijken hoe dat kerkhof was, alvorens over de herinrichting en de realisatie te rapporteren.

A. Het oude kerkhof.

In 1998 werd in Bergeijk het 1000 jaar bestaan van de parochie en de parochiekerk gevierd. Dit op basis van een oudheidkundig onderzoek in 1974. Onderzoek aan een in onbruik geraakte kerk leerde dat er al aan het einde van de 10^e eeuw een houten kerkje gestaan moet hebben. Een kerkje wat vervolgens via een Romaans zaalkerkje en vele verbouwingen zich tot de huidige 'pseudobasiliek' heeft ontwikkeld.

En dit rijksmonument, die prachtige St. Petrusbandenkerk is gelukkig na restauratie sinds 1994 weer in gebruik voor erediensten.

Zoals de kerk vele verschijningsvormen heeft gehad, zo ook haar kerkhof.

Het christelijk begraven dicht bij de kerk is in de 5^e eeuw kerkelijk voorgeschreven. De praktijk werd dat bevoorrechte standen in de kerk werden begraven. Het 'Dicht bij de kerk' werd 'dicht bij het altaar' ('*ad sanc-*

tos', de heiligste plek) of, als men minder kon betalen, werd men verder tot in de uithoeken van de kerk begraven.

Diegenen, waarvoor dit alles te duur was, begroef men buiten in gewijde grond nabij de kerk.

Met de komst der Fransen werd in de Bataafse Republiek het begraven in de kerk verboden; wat in 1827 in ons land bij wet bekrachtigd werd. In de kerk lagen dus geen 'rijke stinkers' meer; ook de rijken werden buiten begraven.

Voor Bergeijk was dat aan de noordzijde van de kerk (de marktkant). Met de groei van het dorp werd later ook aan de zuidoost zijde begraven. Na 1835 was de noordkant niet meer in gebruik. Er was rond 1828 een wet gekomen die het begraven van lijken binnen een afstand van 40 meter van de bebouwing verbood. De gemeente Bergeijk had het moeilijk met 'n oplossing te vinden bij deze nieuwe wet voor begraafplaatsen.

Daarbij kwam nog dat het kerkhof de begraafplaats was voor katholieken zowel als protestanten; zij werden door elkaar bij de Hofkerk begraven. In 1832 kregen de protestanten een eigen plek op het kerkhof. Een situatie die tot 1863 gebleven is. Toen kregen de hervormden een eigen begraafplaats aan het Keulsche Pad (De Bucht).

De gemeente stopte dus met begraven aan de noordzijde en koos voor een nieuw kerkhofdeel aan de zuidkant; dit door aankoop van de tuin van de schoolmeester. Daarvoor werd aan de noordzijde de grond van de aarden wal of schans weggehaald voor verhoging van dit nieuwe deel van het kerkhof. De plaats van de gesloopte schans aan de noordzijde werd toe-

gevoegd aan het marktplein. Het werd een weg, die nu, in 2011, weer verdwijnt. De grond wordt nu toegevoegd aan het centrale voetgangersgebied/ marktplein.

Dat kerkhof aan de zuidkant raakte vol. De foto laat zien hoe in de zestiger jaren van de 20ste eeuw het kerkhof er aan de zuidzijde van de kerk uitzag.

Sinds 1949 begraaft men de gelovigen op een nieuw kerkhof op de Hulsakker nabij het Brouwersbos. De oude begraafplaats werd in 1968 officieel gesloten. Al sinds 1974 verdiepte men zich in plannen voor kerkrenovatie en, voor de begraafplaats, ideeën. Een concreet plan kwam er in 1988. Als resultaat daarvan werden zerken geruimd - een pad naar de Calvarieberg aangelegd - bomen geplant - en de kerkhofmuur hersteld. Sinds de tijd dat het kerkhof een tijdelijke vrijplaats was voor mensen die door de rechtelijke macht gezocht werden hoort een kerkhof ommuurd of afgezet te zijn. Cultuurhistorische zerken bleven gehandhaafd, zoals die in de notabelenhoek dicht bij het priesterkoor.

De namen van de personen die daar begraven lagen ten tijde van de ruiming zijn hier in Bijlage-1 gegeven ter interesse van betrokkenen en zij die genealogisch onderzoek doen.

B. Plan tot herinrichting.

Nadat de gemeente Bergeijk in 2009 besloten had het centrum van Bergeijk opnieuw in te richten, stelde men een klankbordgroep samen.

Hierin hadden o.a., naast de gemeente, de Heemkundekring Bergeijk en de Stichting Behoud Erfgoed Bergeijk e.o. zitting. Samen besloot men dat kenmerkend moest blijven *"het Kempisch karakter en de dorps sfeer, met daar binnen ruimte voor nieuwe ontwikkelingen"*. Dit met aandacht voor *"de relatie markt-Hofkerk-begraafplaats"*. Men wilde daarbij bekijken of het mogelijk was *"de begraafplaats om te zetten in een openbaar park; een rustpunt in het centrum"*. Een werkgroep werd belast met het zoeken naar een haalbare *"passende en respectvolle uitvoering"*. De werkgroep deed voorstellen voor mogelijke items (zie Keeropper 13, p6) en kwam met een definitieve indeling (zie Keersopper 14, p21).

C. Het resultaat van de herinrichting.

Hiervoor wordt verwezen naar de plattegrond op pag.9, waar zichtbaar is het verharde pad om rondgang over het kerkhof mogelijk te maken.

Wat is er gerealiseerd op dat achter de kerk tussen de muren en haag gelegen kerkhof?

1. De cultuurhistorische zerken zijn gehandhaafd. Daar waar de tekst op het graf onleesbaar dreigt te worden zijn informatieplaatjes geplaatst.
2. Er is een herdenkingsmonument voor oorlogsslachtoffers. De namen hierop vernoemd vindt u in Bijlage 2. Bij deze gedenkplaats kunnen de nationale -en gemeentevlag gehesen worden.
3. De plaats van Bergeijks' eerste school (met meesterswoning) is aangegeven (zie het artikel hierover in deze Keersopper).

4. Zo ook de plaats waar een knekelhuisje heeft gestaan.

Op de hier geplaatste foto is het dak van 't knekelhuisje te zien; achter de heg, daar waar het schoolterrein lag. Voor de heg (de zuidoost kant) is het druk op het kerkhof, dorpelingen die graag op de foto willen.

5. Een gedenkplaat met de namen van de personen die hier in 1968 begraven lagen; Bijlage 1.

6. Een gedenkteken voor doodgeboren kinderen en kinderen die stierven voor ze kerkelijk gedoopte konden worden en die niet in gewijde grond begraven mochten worden.¹

7. Ook een herdenkingsmonumentje bij de plaats waar jonggestorven kinderen (< 12 jaar) begraven werden.²

Ter nagedachtenis aan kinderen die stierven voor dat ze kerkelijk gedoopt konden worden en aan de rand van het kerkhof begraven werden.

Een plek om te herdenken voor iedereen die te maken heeft gehad met het verlies van een kind dat niet of slechts kort mocht leven.

8. De Calvarieberg met de kruisgroep is er nog steeds, mooi opgeknapt.
9. En dan is er nog een symbolisch item: een graf waar een boom uit groeit, waar bij de tekst:

¹ Ontwerp: Godelief Hoskam-van Veldhoven

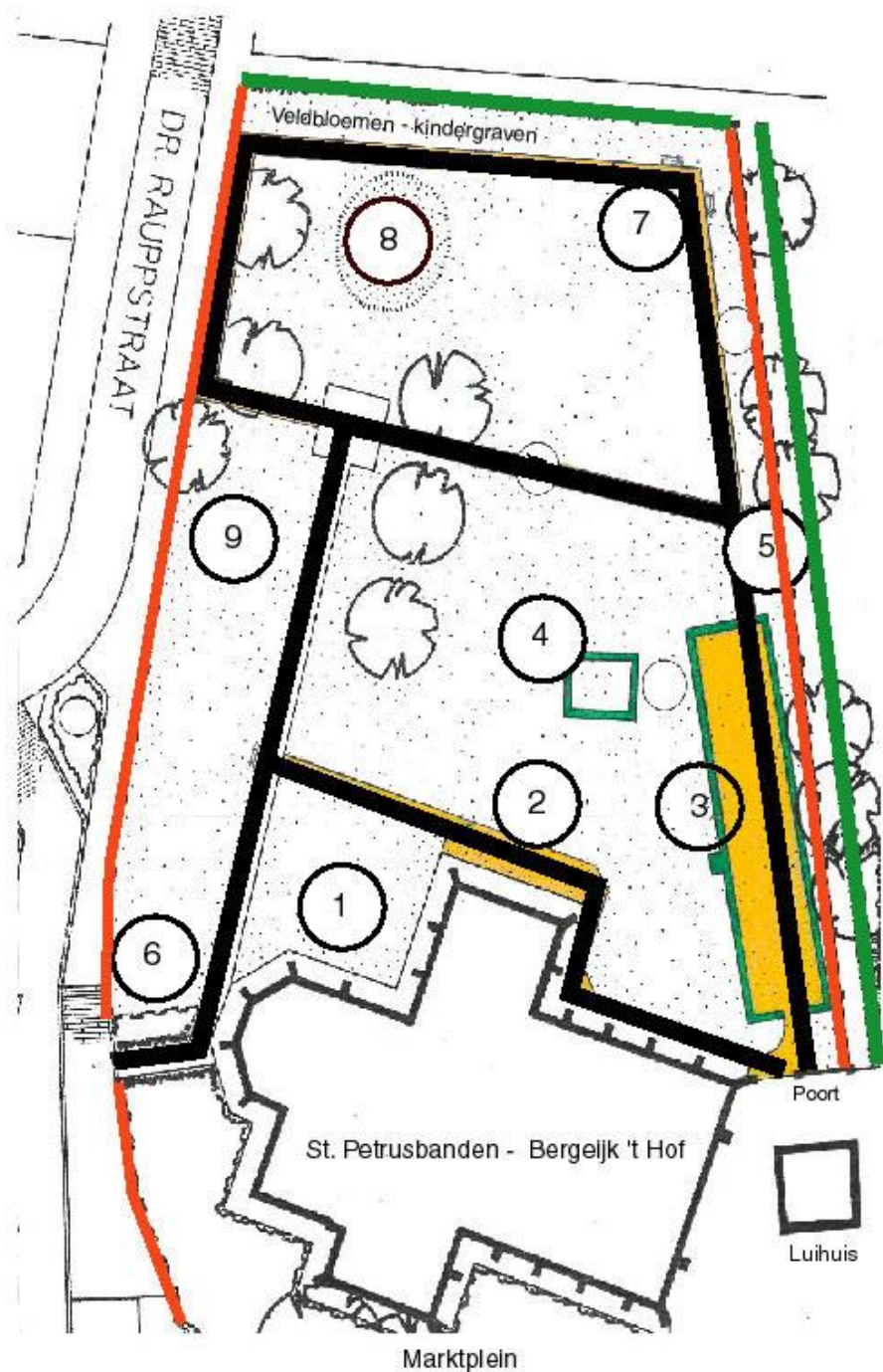
² Ontwerp Maria van Iersel

In moeder aarde gaat nooit iets verloren en gaat het leven door in een andere vorm.

10. Aankleding met planten, vogelhuisjes e.d. vervolmaken het geheel.

Vanuit de entree bij het klokkenhuis (hier in Bergeijk Luihuis geheten) kun je daar rondwandelen of gaan zitten in deze besloten rusttuin. Op dit kerkhof omgeven door oude muren, beukenheg en bomen, mogelijk met gedachten aan wat daar herdacht wordt; maar misschien ook gewoon genietend van de rust die het uitstraalt en het prachtige uitzicht op de kerk. Dank aan de betrokken met hun ideeën en de uitvoering: zeer geslaagd.

*Wim van Dooremolen,
op basis van info van
Hans Verdonk en Jaap Bussing.*

Bijlage 1

Begraven personen ten tijde van sluiting 21-08-1968 – Kerkhof Bergeijk

F.J. v.d.	Aa	20-03-1905	J.A.	Bolwerk	25-09-1929	J.A.	Das	09-10-1926
A.	Aarts	03-04-1915	J.J.	Bolwerk	03-06-1930	S.B.E.	Das	31-01-1934
G.P.C.	Aarts	21-10-1915	J.M.	Bolwerk	04-10-1929	H. v.	Deijck	04-01-1935
J.	Aarts	13-12-1897	A.A.F.C.	Bots	01-11-1925	M.C. v.	Deijck	10-12-1938
J.	Aarts	04-10-1900	A.M.	Bots	27-11-1910	H. A.	Derijk	25-01-1936
J.M.A.	Aarts	23-05-1934	M.A.E.	Bots	03-09-1915	L.G.	Derijk	15-06-1949
S.W.	Aarts	27-06-1916	M.F.	Box	04-12-1943	C.	Dickens	27-03-1920
S.W.	Aarts	11-01-1935	P.	Box	04-10-1937	J.C. v.d.	Diepenbeek	01-05-1934
J.M. v.	Ansem	29-11-1936	J.	Braken	02-11-1915	J.F. v.	Diepenbeek	26-07-1938
H.	Antonis	05-11-1925	J.	Braken	01-03-1936	P.J. v.	Diepenbeek	23-03-1920
M.C.	Antonis	04-02-1935	J.C. v.d.	Broek	23-07-1932	C.	Dingens	20-02-1935
A.W. v.	Asten	23-09-1915	J.C.	Brouwers	15-01-1926	A.C.	Dirkx	25-02-1960
C.A.E.	Baetings	20-02-1900	A.M. v.d.	Bruggen	21-07-1923	J.P. v.	Dorst	07-04-1940
J.	Bax	08-10-1934	A.	Bruijns	21-11-1932	P.E.	Driedoncx	19-01-1927
W.	Baselmans	05-04-1947	F.M.	Bruijns	17-02-1946	P.J.M.	Driedoncx	07-12-1936
A. v.	Beek	07-11-1930	A.C.	Bruins	27-02-1960	A.M.A.	Driessen	11-09-1962
M.L.	Beerens	20-11-1909	B.W.	Bruins	11-11-1948	M.C.T.E.	Duchateau	23-07-1903
A. v.	Beijsterveld	26-12-1921	W.	Burgmans	22-12-1946	C. v.d.	Dungen	18-03-1952
J. v.	Beijsterveld	12-08-1933	M.C.E.	Calis	02-09-1959	J. v.d.	Dungen	09-01-1942
Th. v.	Beijsterveld	21-04-1942	A.M.T. v.d.	Ceelen	29-12-1972	J. v.d.	Dungen	03-09-1882
W.A.C. v.	Beijsterveld	12-04-1923	J. v.d.	Ceelen	14-11-1957	P.J. v.d.	Dungen	21-09-1944
A.	Bergmans	06-01-1934	A.J.	Coenen	28-09-1945	P. v.d.	Eijnden	04-03-1935
A.	Bergmans	07-12-1944	W.	Coppens	19-06-1946	F. v.	Ekert	15-03-1947
C.	Bergmans	25-11-1946	H. v.d.	Cruijs	12-08-1937	H. v.	Ekert	13-06-1946
J.	Bergmans	20-01-1924	P.J.W. v.d.	Cruijs	28-10-1936	M.C. v.	Engeland	20-02-1948
J.	Bergmans	02-02-1946	L. v.d.	Cruijsen	16-08-1930	P.J. v.	Engeland	29-04-1928
M.	Bergmans	15-03-1947	L.D.J.J.G.R. v.d.	Cruijssen	19-02-1965	A.G. v.	Es	22-03-1916
M.C.	Bergmans	08-05-1919	F. van	Daal	19-05-1943	I.	Evers	09-03-1927
W.	Bergmans	27-06-1942	W.P.	Damen	20-06-1949	J. v.	Eyken	30-08-1944
P.G.	Bertels	29-10-1940	H.	Daris	24-04-1905	A.C.	F. Rombouts	05-01-1940
P.T. J.	Bertels	24-03-1945	H.	Daris	16-01-1941	M.A.	Fiers	14-11-1925
A.	Bierens	16-01-1925	H.C.	Daris	25-09-1945	H.C.	Franken	30-03-1932
J.M.	Bierens	09-04-1929	J.	Daris	29-05-1935	H.T.A.	Franken	21-05-1978
M.	Bles	03-09-1933	J.	Daris	02-06-1893	J.	Franken	03-01-1948
A.M.	Bloemen	07-06-1941	J.	Daris	12-07-1933	J.	Franken	12-04-1954
M.	Bloemen	02-09-1939	J.M.Th.	Daris	25-04-1949	K. F.	Franken	05-03-1929
E.	Bloks	20-01-1930	M.E.	Daris	15-04-1936	S.F.C.	Franken	12-08-1975
H.	Bloks	15-07-1927	D.	Das	04-07-1935	W.H.	Franken	21-09-1948
J.	Boerboom	03-02-1940	H.	Das	06-05-1934	M.	Geboers	05-03-1960
W.	Bogaerts	26-06-1898	H.C.	Das	25-12-1948	A.W.	Gijsbers	18-11-1930

C.	Gijsbers	30-10-1942	J.C. v.d.	Hoof	03-05-1946	B.	Leenders	13-02-1847
C.	Gijsbers	07-01-1943	M. A.	Huibers	10-06-1895	H.	Leenders	20-05-1904
F.	Gijsbers	29-11-1924	F.C. v.	Houts	05-09-1932	H.	Leenen	25-02-1936
J.	Gijsbers	12-12-1948	M. v.	Houts	23-02-1963	F.C.J.E. de	Leijer	18-01-1938
J.C.	Gijsbers	20-11-1946	P. v.	Houts	08-01-1947	H.	Lepelaars	23-05-1929
M.W.	Gijsbers	28-10-1937	C.P.	Houtven	08-07-1926	H.	Lepelaars	07-07-1948
Z.	Gijsbers	10-09-1932	A.	Jacobs	27-07-1964	P.J.	Lepelaars	11-11-1940
F.A. v.	Gompel	19-08-1943	A.J.C.	Jacobs	08-11-1940	W.C.	Lepelaars	24-01-1932
J.P. v.	Gompel	26-02-1930	J.	Jacobs	15-03-1942	A.	Leppens	31-03-1950
M.C. v.	Gorp	..	G.	Jansen	21-11-1943	E.	Leppens	28-02-1949
M.A.G. v.d.	Grinten	16-12-1917	J.P.M.	Jansen	18-02-1939	G.S.	Leijsten	01-10-1946
A.L.M.	Groenen	19-12-1949	L.H.J.	Jansen	13-11-1944	L.P.	Leijsten	24-06-1954
C.W.M.	Groenen	16-01-1939	M.J.	Jansen	28-04-1924	J.M. v.	Lierop	29-05-1936
H.C.H.	Groenen	07-04-1932	M.J.	Jansen	28-04-1920	C. v.	Lieshout	28-05-1933
J.C.M.	Groenen	11-11-1935	W.	Jansen	28-02-1939	J. v.	Lieshout	24-07-1956
M.P.C.	Groenen	26-12-1953	W.	Jansen	16-01-1927	J. S. v.d.	Linden	09-12-1944
P.	Groenen	15-04-1922	P.J.	Jonkers	25-07-1936	J. v.d.	Linden	20-12-1879
A.	Guillemboise	22-11-1844	E.J.M. v.	Kalken	26-05-1949	J.M.	Lodewijks	23-01-1907
P.	Heesakkers	12-03-1945	C.J.	Kanen	30-09-1958	A.W.	Loix	22-11-1844
A.H. v.	Ham	13-11-1927	C.M.	Kanen	21-11-1948	F.J.	Lommelaars	08-08-1912
A.J. v.d.	Heijden	23-01-1945	J.	Kanen	03-03-1942	J.H.	Lommelaars	12-08-1942
C. v.d.	Heijden	31-01-1949	M.	Kanen	19-03-1919	M.C.E.	Lommerlaars	02-09-1959
J. v.d.	Heijden	08-01-1932	Th.	Kanen	24-06-1963	L.G.	Lommers	11-03-1923
P.J. v.d.	Heijden	09-03-1945	P.J.	Kantelberg	23-01-1938	A.C.	Loos	21-05-1935
A.	Hendriks	05-06-1935	T.C.	Kantelberg	02-12-1930	A.C.	Loos	21-03-1936
A.J.	Hendriks	01-02-1931	H.C. v.	Kemenade	11-07-1946	G.	Loos	16-06-1957
P.G.	Hendriks	18-01-1935	G.M.F.	Kerbusch	20-04-1937	J.	Loos	..
P.J.	Hendriks	28-06-1943	F.J.H.	Kerbush	12-08-1936	W.	Loos	21-10-1927
F.	Henselmans	26-10-1958	J.R.	Keunen	7 mei 1891	.. v.d.	Looy	13-08-1927
M.E.	Henselmans	02-03-1931	M.B.	Keunen	14-02-1900	H. de	Louw	21-08-1917
F. v.	Herk	28-05-1941	C.	Koevoets	25-01-1941	W. de	Louw	16-01-1915
H. v.	Herk	20-07-1926	F.	Kolen	13-02-1922	J.J.	Marto	15-01-1922
H.J. v.	Herk	13-05-1949	J.E.	Kolen	14-10-1952	L.A.	Marto	08-02-1949
M.M. v.	Herk	29-06-1939	A.C. v.	Kuijk	11-08-1954	H.A.	Mentink	01-01-1948
P.J. v.	Herk	12-08-1935	F. v.	Kuijk	28-11-1944	J.R.A.	Mentink	19-06-1936
A.	Hesemans	12-07-1955	E.	Kuijken	16-01-1934	J.R.A.	Mentink	17-02-1937
A.	Hoeks	03-02-1928	P.J.	Kuijken	04-01-1892	M.C.	Meulenbroeks	07-03-1925
A.	Hoeks	06-01-1954	H.	Kuypers	13-03-1944	P.	Meulenbroeks	26-05-1928
E.M.	Hoeks	07-02-1920	J.E.	Kwinten	30-07-1958	W.J.	Michielsen	18-07-1923
J.	Hoeks	22-09-1940	M.C.	Kwinten	13-08-1966	P.J. v.d.	Mierde	18-01-1940
P.	Hoeks	14-12-1917	M.E.C. v.	Laarhoven	10-06-1913	J.E. v.d.	Mierden	01-04-1935
P.C.	Hoeks	09-02-1920	T. v.	Laarhoven	29-05-1954	C.T.	Minderhoud	02-09-1924
J. v.	Hoof	20-11-1927	T. v.	Laarhoven	19-02-1965	H.H.	Moeskops	22-10-1961
J. v.	Hoof	...-1952	A.	Lanen	04-04-1916	W.H.	Moeskops	30-08-1937

E. v.	Mol	11-10-1931	B.W.	Schoone	17-01-1936	M.T.	Theuws	16-02-1932
J.G. v.	Moll	15-02-1963	H.	Schoone	27-08-1927	P.	Theuws	01-01-1954
G. v.	Montfort	24-08-1959	H.	Schoone	06-02-1941	H.J.	Thijssen	14-04-1932
E.A.	Mulder	27-02-1943	H.J.A.M.	Schoone	02-06-1930	J.	Thijssen	11-01-1936
M.D.	Neutkens	04-01-1905	J.C.	Schoone	03-10-1956	J.M.	Thijssen	02-05-1920
P.	Noten	14-12-1916	J.M.	Schoone	03-03-1924	M.A.	Thijssen	12-05-1937
W.P.	Oomen	20-06-1949	M.T.	Schoone	25-07-1930	A. F.	Tilborghs	23-04-1947
F.C.	Ooms	11-05-1948	M.Th.	Schoone	25-02-1960	B.	Valkenaars	02-01-1945
H.	Ooms	15-11-1945	P.J.	Schoone	22-04-1960	J.	Valkenaars	02-01-1967
M.	Otwals	18-08-1945	P.J.	Schoone	13-09-1926	M.E.	Valkenaars	09-01-1948
J. N.A.	Panken	23-11-1933	J.M.E.	Schoone	27-04-1928	W. v.d.	Velden	17-03-1948
M.A.	Panken	11-02-1942	H.Th.	Schreuder	07-12-1925	W. v.d.	Velden	05-01-1940
P.N.	Panken	20-07-1904	C.	Sengers	14-03-1945	A.C.E. v.	Veldhoven	07-11-1940
M.P. v.	Pinxter	03-07-1933	C.A.J.	Sengers	04-01-1947	F. v.	Veldhoven	11-06-1930
H.	Plasmans	10-03-1947	C.A.	Sengers	21-01-1947	C.L. v.d.	Ven	27-02-1941
J.H.C.	Plasmans	29-10-1929	M.C.	Sengers	24-04-1958	L. v.d.	Ven	29-06-1935
C.A. v.d.	Pol	24-11-1965	W.J.F.	Slager	16-11-1954	M.A. v.d.	Ven	04-07-1915
F. v.	Poppel	05-12-1956	L.J.	Slenders	19-12-1947	M.D.	Verhagen	18-12-1923
P. v.	Poppel	01-12-1942	W.	Slenders	21-12-1916	P.E.	Verhees	26-09-1954
M.C. v.	Put	10-09-1946	W.H.	Slenders	20-04-1935	P.F.C.	Verhees	05-07-1943
J.W. v.d.	Putte	08-11-1930	H.	Smolders	02-03-1936	G.	Verhoeven	03-10-1893
M.	Rademakers	04-04-1921	A.	Snellens	04-05-1937	P.J.	Verhoeven	06-03-1942
A.A.C.M.	Raupp	05-02-1950	J.M.	Snellens	19-03-1940	W.	Vosters	28-08-1943
F. A. A.	Raupp	05-06-1878	J.N.	Snellens	28-05-1946	I.M.	Vugts	11-03-1927
G.M.	Raupp	27-09-1858	M.	Snellens	18-02-1950	M.B.	Walraven	16-03-1954
J. M.H.	Raupp	23-08-1886	H.	Spooren	19-10-1942	J.M.	Wijnen	14-07-1940
W.	Renders	19-01-1938	H.	Spooren	30-06-1962	A.	Willems	02-07-1936
T. v.	Rijn	19-01-1921	M.	Spooren	02-11-1946	A.	Willems	06-04-1943
A.M. v.	Rijsingen	03-12-1935	M.D.	Sporen	29-04-1949	J.	Willems	25-04-1946
J.	Roijers	08-09-1951	M.P.	Sporen	07-07-1915	M.H.	Willems	14-03-1939
W.C.	Roijers	09-11-1946	J.	Swevels	24-04-1942	M.M.	Willems	..
J.H.	Roijers	26-09-1960	T.	Teuwens	06-05-1948	M.Th.	Willems	05-03-1932
A.	Rombouts	13-12-1929	A.E.	Theus	24-02-1949	P.F.	Willems	01-02-1903
F.	Rombouts	05-01-1940	F.M.	Theus	30-07-1938	F.	Wils	18-12-1901
P.	Rombouts	31-07-1928	J.M.	Theus	18-08-1962	H.	Wils	07-09-1956
M.E.	Roozen	10-09-1948	J.M.	Theus	13-03-1947	M.	Wils	10-02-1932
Th. de	Ruijter	09-02-1915	F.J.	Theuws	13-10-1953	M.C.	Wils	23-08-1929
H. v.d.	Sande	19-07-1944	G.	Theuws	10-08-1961	H.C. de	Wit	09-06-1939
F. v.d.	Sanden	14-06-1932	G.	Theuws	19-09-1930	J.A. de	Wit	07-11-1935
G.A.W. v.	Schaik	23-06-1944	G.A.	Theuws	10-08-1961	W. de	Wit	06-12-1947
A.M.	Schippers	04-02-1947	J.M.	Theuws	25-07-1946	Th. v.	Woerkum	30-05-1939
M.	Schippers	23-01-1947	M.Th.	Theuws	16-02-1932	J.P.	Wolters	18-12-1915
P.J.	Schippers	29-07-1942	M. Th.	Theuws	03-08-1937	A.F.C.	Wouters	03-08-1947
A.C.	Schoone	22-01-1935	M.C.	Theuws	12-09-1946	J.H.	Wouters	10-04-1962

Bijlage 2

Ter nagedachtenis aan de oorlogsslachtoffers

1940-1945

M.C.O.M.R.	Magnée de Horn	8-12-1944	Hamburg, Duitsland
Oud-burgemeester van Bergeijk en Luyksgestel			
H.M.J.	Aarts	19-8-1944	Vught
P.J.T.	Bannenbergh	20-5-1940	Abbeville, Frankrijk
B.J.	Beenen	28-9-1944	Bergeijk
J.C.	Dane	7-9-1944	Mauthausen, Oostenrijk
T.	Driedonkx	7-11-1940	Bergeijk
A.	Hoeks	11-8-1944	Vught
A.A.	Van Hoof	18-9-1944	Valkenswaard
P.J.C.	Van Hoof	5-3-1945	Eindhoven
A.J.C.	Jacobs	8-11-1940	Eindhoven
J.	Jansen	11-5-1940	Sint Oedenrode
L.H.J.	Jansen	13-11-1944	Bergeijk
A.M.A.G.	Janssen	4-2-1943	Vught
Mw. A.	Jonkers	18-12-1944	Eindhoven
D.J.	Klein	27-11-1942	Auschwitz, Polen
J.	Koevoets	13-11-1944	Bergeijk
A.H.	van der Linden	13-11-1944	Bergeijk
C.M.J.	Loos	26-4-1943	Oberndorf, Duitsland
J.G.C.H.M.	Maas	11-9-1944	Bergeijk
Mw. M.H.	Martens-Verhoeven	18-9-1944	Brussel, België
P.F.	Noten	20-11-1944	Eindhoven
J.	Poppeliers	10-5-1940	Sint Agatha
A.C.	Spooren	13-11-1944	Bergeijk
P.	Steijns	13-11-1944	Bergeijk
A.C.	Tegenbosch	11-9-1944	Bergeijk
F.	Teuwens	15-9-1944	Luyksgestel
A.C.E.	Van Veldhoven	7-11-1940	Bergeijk
J.J.	Vierbergen	11-2-1944	Bruchsal, Duitsland
P.J.	Vromans	8-9-1944	Luyksgestel
Zr. B.H.G.	Willems	11-1-1945	Nijmegen
L.J.M.	Willems	7-1-1945	Neuengamme, Duitsland

eeuw zien we de kinderen gewoon op de lemen vloer zitten. Soms zijn er eenvoudige banken en een tafel voor gezamenlijk gebruik bij het schrijven. Wel is er altijd een lessenaar voor de schoolmeester."

In 1747 woei de school om en werd er een nieuwe gebouwd, die trouwens ook niet veel soeps was.

Gemeentearchivaris Jaap Bussing: "Als de onderwijzer vraagt dat *"een solder over de school worde geleyt"* omdat het er 's winters niet te harden is, krijgt hij als antwoord dat *"op de meeste plaatsen der Meyrije noijt een solder op de school is geweest"*.

In 1772 wordt dit gebouw zo *"bouvvalligh ende daacheloos"* dat de schoolmeester / koster het niet meer kan gebruiken; maar het duurt dan tot 1777 voordat een nieuw "schoolhuys" gebouwd wordt, weer ten zuiden van het Luidhuis.

En nogmaals, in 1840, werd deze school met strooien dak vernieuwd; nu wat beter."

Maar het schooltje heeft zijn langste tijd gehad. Over 5 febr. 1877 schreef meester P. Panken: "Een toepasselijk lied zingend trokken op die dag de kinderen van de oude naar de nieuwe school; statig met de hoofd- en hulp- onderwijzer en een kweekeling. Na het zingen van een loflied en enige dichtstukjes kregen ze broodjes en chocolade uit de grote ketels".

En zo kwamen ze in De Schoolstraat terecht, nu Burg.Magneestraat, daar waar nu de RABObank staat.

Jaap Bussing: "In 1878 werd de oude school verkocht voor 1137 gulden aan G.Keunen; en zo werd de school een sigarenfabriekje; maar ook maar voor kort.

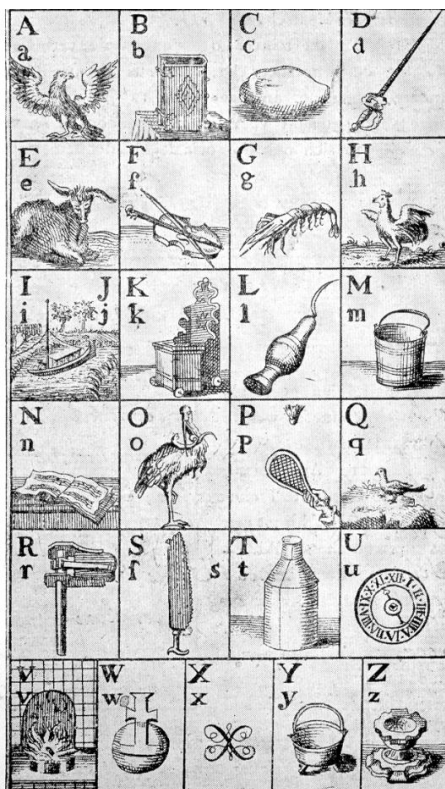
Toen dit gebouwtje ("schuur") leeg kwam te staan, werd ze door de gemeente omgebouwd tot drie schamele wonin-

gen. In de volksmond werden ze genoemd: **geloof, hoop en liefde**. Ze werden voor twee kwartjes per week aan de allerarmste dorpelingen verhuurd. Deze mensen waren werkelijk zo arm, dat ze die twee kwartjes niet konden opbrengen. Zo woonde er tijdelijk een weduwe De Geus met drie kinderen, een meisje en twee jongens. Toen ze op zekere dag de huur niet konden betalen werden ze door de gemeente op straat gezet. De dominee heeft ervoor gezorgd, dat ze tijdelijk een onderkomen vonden in de consistoriekamer van de Nederlands Hervormde kerk. Er was toen kennelijk nog geen gevoel voor zoiets als de bijstandswet."

Overigens is in die school ook de jonge koperslager Jan Roijers er gaan wonen toen hij rond 1900 mee kwam helpen bij de restauratie van de kerk. Hij ligt op korte afstand van die plek begraven. We zien zijn grafsteen links achter op de foto op pag.8.

Laten we nu eens kijken hoe het erop die school aan toe ging.

Gemeentearchivaris Jaap Bussing: "In de tijd na 1648 (de periode dat de Hofkerk van de protestanten was) werd de protestante onderwijzer door de Raad van State betaald en niet slecht (vanwege de moeilijke job

in 't katholieke zuiden). Omdat hij ook nog inkomen had als koster en voor corporele diensten aan de gemeenschap.. zat 't financieel wel goed.

Dus 't inkomen was wel goed, maar verder was 't toch niet zo veel met die school; want de katholieke Schepenen van Bergeijk hadden niet veel geld over voor 'n protestantse school."

En wat men er leerde? Het ABC zoals hier gegeven ? (Probeer het eens.) Panken beschrijft: "De eerste onderwijzer van dat schooltje, Jan Royaerts, vond het doel van het onderwijs in het schoolreglement van de Staten Generaal :

'de kinderen in de Christelijke Gereformeerde religie vreeze des Heeren ende alle sedigheijdt en gehoorsaemheijdt, mitsgaders in geleertheijt, goede kosten mogen opgevoedt ende opgetogen worden'.

ABC:

Arend/ **B**oek/ **C**itroen/ **D**e-
gen/ **E**zel/ **F**iool/ **G**arnaal/
Haan/
Jaagschuit/ **K**akstoel/
eLs/ **eM**mer/ **N**otenboek/
Ooievaar/ **P**allet/ **K**wik-
staart/ **R**atel/ **S**aag/
Theebus/ **U**urwijzer/ **V**uur/
Wereld/ **X** / **Y**zerenpot/
Zoutvat

Katholieke ouders stuurden hun kinderen met tegenzin naar deze school. Druk was het daar niet, zeker 's winters

niet. De onderwijzer meldt in 1760 dat hij door de grote koude 's winters maar 12 kinderen in de school had, en vraagt de gemeente om *'eenige heyturf tot brant voor de kinderen moge besorg worden'.*

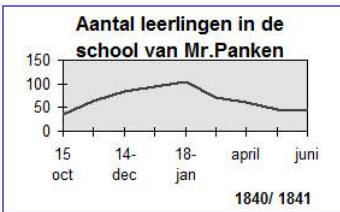
De leerlingen zaten op smalle banken of op de grond en hadden voor 't schrijven (met een ganzenveer) , samen één tafel. Verwarming ? Zelden."

Het onderwijs werd hoofdelijk gegeven (het schrijven- rekenen – wat Franse taal en aardrijkskunde...). Dat betekent dat de leerlingen allemaal samen zaten in een grote

groep en één voor één bij de meester kwamen voor de overhoring en een nieuwe leeropdracht.

De meester had op de lessenaar de 'pechvogel' liggen die hij, als het nodig was, naar het kind wierp dat straf verdiende.

Het kind moest de vogel terugbrengen en kreeg een klap op de hand met de 'plak', of een aframmeling met de roe. Op de lessenaar ligt ook dreigend de houten kam, waarmee eens stevig geborsteld kon worden. Als waarschuwing zien we ook het bordje met de ezel, dat een stout kindje om de hals moest dragen voor straf.

Hoeveel leerlingen er kwamen, hing van het seizoen af. In de zomer en in de oogsttijd waren het er soms de helft minder dan 's winters; tenminste in de school waar 's winters de kachel brandde. Meester Panken

hield het (in 1840) bij voor zijn school in Westerhoven.

Maar leuke dagen waren er ook:

Thomas vieren op St.Thomasdag (21 dec.) :

“Een dag, waar de schoolkinderen den Meester uit de School fluiten. Komt de Meester aan de deur, dan houden de kinderen zich als of zij hem niet kennen; willen de deur niet openen, voor hij aan dezelve het een of ander beloofd om ‘er hen op te onthalen’.

In 1774 protesteerde de schoolkinderen van Bergeijk tegen de weigering van de Meester om hen op bier te tracteren. De Schepenen beslisten ten gunste van de scholieren, omdat de onderwijzer voor deze tractatie vanouds een vergoeding kreeg in de vorm van de as die overbleef van de turf die 's winters op school werd gestookt.

De onderwijzer was koster of beter gezegd de koster was onderwijzer en verrichtte nog wat diensten voor de ge-

meente. Het is wel aardig een overzicht te geven van zijn inkomen toen in

de 17^e en 18^e eeuw; P.Panken noteerde het:

1e Als Onderwijzer:

* Uit de kas van kantoor Kempenland fl 200,-

* Schoolgelden per kind

fl 0,25/kwartaal + 10 cent voor de inkt

* De winst uit verkoop van schoolbehoefte

2e Voor corporele diensten fl 36,-:

* Het opwinden en smeren van 't dorps horlogie

* Het schoonhouden van de kerkvloer en banken

3e Als Koster voor

* Drie maal daags luiden van de klokken

* Het openen der kerk

* Voor het helpen bij begrafenissen en het bijhouden van het dodenboek, het lijkgeld, zijnde 35 duit voor een groot en 17,5 duit voor een klein lijk.

En verder

* Het genot van het grasgewas op het kerkhof

* De opbrengst van rondgaan om Paaseieren.

Maar goed dat de woning van de schoolmeester dicht bij de kerk was; hij had, zoals men in 1661 schrijft '*eene beddekoetse in de schoole*'.

Ofwel de schoolmeester woonde in de school; een school die van 1658 tot 1777 niet veel soeps was. Daarna kwam er een nieuw schoolhuis bij de muur op 't kerkhof en in 1840 werd de nieuwe school gebouwd op de plaats en met de afmetingen als op het huidige kerkhof is aangegeven. Een school die, zoals gezegd in 1877 werd verlaten voor een betere aan de Hoolstraat-Schoolstraat-Burg.Magneestraat.

Wim van Dooremolen

Boterkarn

Bij Pierre Verhoeven troffen we deze prachtige boterkarn aan. Een degelijk Miele-exemplaar voor thuisarbeid, dat behalve voor handbediening, ook geschikt is voor riemaandrijving.

